

ग्रन्थालय
कार्यालय
हरयार लोकप्रिय
१ नं प्रदेश नगरी

स्थानीय राजपत्र

रावा बेसी गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ५	संख्या ९	मिति: २०७८/०९/०१
भाग २ रावा बेसी गाउँपालिका नेपालको संविधानको धारा २२६ र स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४को दफा १०२ वमोजिम रावा बेसी गाउँपालिकाले तल लेखिए वमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरीएको छ।		

नवीकरणीय ऊर्जा नीति: २०७८

संघ बहादुर शर्मा
प्रमुख प्रशासकिय अधिकारी

१. पृष्ठभूमि

नेपालले सङ्घीय शासन प्रणाली अझीकार गरी राज्यको मूल संरचनाका रूपमा संघ, प्रदेश र स्थानीयतहको व्यवस्था गरेको छ। साथै तहगत सरकारका विषयक्षेत्रगत अधिकारको उल्लेख गरेको छ। नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (छ) को (३) मा प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण, सम्बद्धन र उपयोग सम्बन्धी नीति अन्तर्गत नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन तथा विकास गर्दै नागरिकका आधारभूत आवश्यकता परिपर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने र ऊर्जाको समुचित प्रयोग गर्ने राज्यको समग्र नीति रहेको छ।

संविधानको अनुसूची ८ को बुँदा १९ मा साना जलविद्युत आयोजना र वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी विषय गाउँपालिकाको अधिकारको सूचीमा राखेको छ। संविधानको धारा ५७ को उपधारा (४) बमोजिम स्थानीयतहले कानूनबनाई उक्त अधिकारको प्रयोग गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ। साथै संविधानको अनुसूची ९ को बुँदा ५ ले विद्युत सेवालाई सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकार क्षेत्रको रूपमा उल्लेख गरेको छ।

संविधानको प्रावधान बमोजिम स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले ऊर्जा सम्बन्धी स्थानीय सरकारको कार्य जिम्मेवारीलाई विस्तृतीकरण गरेको छ। उक्त ऐनको दफा ११ को उपदफा (२) को खण्ड (ध) को बुँदा ३ देखि ७ मा देहाय बमोजिमको कार्य जिम्मेवारी गाउँपालिका र नगरपालिकाको रहेको छ, (क) एक मेगावाट सम्मका जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यन्वयन, अनुगमन र नियमन गर्ने, (ख) स्थानीय तहमा वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यन्वयन, अनुगमन र नियमन गर्ने,

(ग) स्थानीय विद्युत वितरण प्रणाली र सेवाको व्यवस्थापन, सञ्चालन, अनुगमन र नियमन गर्ने, (घ) स्थानीय तहमा वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी प्रविधि विकास र हस्तान्तरण, क्षमता अभिवृद्धि र प्रवर्द्धन गर्ने,

(ङ) साना जलविद्युत आयोजना तथा वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने।

नेपाल सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७४ ले नवीकरणीय र वैकल्पिक ऊर्जाको उपयोग, गुणस्तर र मापदण्ड निर्धारणको कार्य अधिकारक्षेत्र नेपाल सरकारको रहने व्यवस्था गरेको छ। साथै नेपाल सरकारको जलस्रोत र ऊर्जाको दिगो विकास संरक्षण, उपयोग र पानीको बाँडफाँट तथा जलस्रोत र ऊर्जा पूर्वाधार संरचना निर्माण सम्बन्धी एकिकृत नीति, कानून, मापदण्ड र नियमनको कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ।

।

प्रदेश सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७४ ले वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी किटानी व्यवस्थान गरे पनि प्रदेशस्तरको ऊर्जा, विद्युत, सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान, नीति, कानून, मापदण्ड, गुरुयोजना, योजना तथा आयोजना निर्माण, कार्यान्वयन, सञ्चालन, मर्मत सम्भार, समन्वय र नियमन तथा ऊर्जा, विद्युत सेवा विस्तारमा निजी क्षेत्रको सहभागिता र लगानी प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड निर्धारण र नियमन गर्ने कार्यजिम्मेवारीको व्यवस्था गरेको छ।

नवीकरणीय ऊर्जा प्राकृतिक स्रोतबाट उपलब्ध हुने, अनन्तकालसम्म पुनः प्रयोग गर्न सकिने र बातावरण मैत्रीहुने गर्दछ। नवीकरणीय ऊर्जालाई वैकल्पिक ऊर्जा वा स्वच्छ ऊर्जा पनि भन्ने गरिएको छ। नेपालले वैकल्पिक ऊर्जाका सम्बन्धमा केही प्रतिवद्धता जाहेर गरेको छ। देशभरिमा हालसम्म वैकल्पिक ऊर्जाको स्रोतबाट करिब ५५ मेगावाट विद्युत उत्पादन भई देशका करिब ३६ लाख घरधुरी लाभान्वित भएका छन्। वैकल्पिक ऊर्जाको माध्यमबाट देशका १८ प्रतिशत जनताको विद्युतमा पहुँच पुग्नुका साथै करिब ३० हजार रोजगारी सिर्जना भएको र देशको कुल उत्पादित स्वच्छ ऊर्जामा वैकल्पिक ऊर्जाको योगदान ३.२ प्रतिशत रहेको छ। पन्थौं राष्ट्रिय योजना (२०७६/७७-२०८०/८१) ले लघु तथा साना जलविद्युत उत्पादनबाट १३ मेघावाट, सौर्य विद्युत प्रणालीबाट १२७ मेघावाट नवीकरणीय ऊर्जा उत्पादन भई थप ५

प्रतिशत जनतालाई विद्युत सेवा पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ। यसका साथै २ लाख घरायसी बायोग्रास प्लान्ट, ५ लाख सुधारिएको चुलो र २ ग्रासीफायर जडान गर्ने लक्ष्य लिएको छ। वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधिवाट २ हजार लघु, साना तथा मझौला उद्योगमा ऊर्जा उपलब्ध हुने अपेक्षा गरेको छ। उल्लिखित लक्ष्य प्राप्तिको लागि गाउँपालिका र नगरपालिकाको योगदान र नेतृत्वदायी भूमिका अपेक्षित रहेको छ। दिगो विकास लक्ष्यको सातौं लक्ष्यअन्तर्गत गरिएको प्रतिवद्धता अनुसार ९० प्रतिशत जनतालाई विद्युत उपलब्ध गराउने, खाना पकाउन ७० प्रतिशत घरधुरीले सरल इन्धन प्रयोग गरेको सुनिश्चित गर्ने र २०८७ सालसम्ममा कूल खपत हुने ऊर्जामा नवीकरणीय ऊर्जाको ५० प्रतिशत पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ। उल्लिखित राष्ट्रिय लक्ष्य र प्रतिवद्धता पुरा गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीचको सहकार्य एवं समन्वय र मूलतः वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रमा स्थानीय सरकारको नेतृत्वदायी भूमिकालाई सुदृढ गर्नु अपरिहार्य भएको छ।

उल्लिखित पृष्ठभूमिमा नेपालको संविधान, प्रचलित नेपालकानून र राष्ट्रिय नीति अनुकूल संघ, प्रदेश र स्थानीयतह बीचको परस्पर समन्वय र सहकार्यका आधारमा स्थानीय स्तरमा नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन र विकास गर्न आवश्यक नीतिगत, संरचनागत र प्रक्रियागत आधार तयार गर्न अपरिहार्य भएको छ। यसका साथै पालिका क्षेत्रभित्रका नागरिकलाई विजुलीवर्ती, खाना पकाउने, पानी तताउने, अन्य उपभोग्य प्रयोग, व्यावसायिक प्रयोग र उत्पादनमूलक ऊर्जाको प्रयोग, साना तथा घरेलु उद्योगको लागि आवश्यक ऊर्जा (अन-ग्रिड र अफ-ग्रिड प्रविधिहरु मार्फत) उपलब्ध गराई समनतामूलक आर्थिक विकासका लागि नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन र विकास गर्न आवश्यक र वाच्छनीय भएकाले यो नवीकरणीय ऊर्जा नीति, २०७८ तयार गरिएको छ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नीतिमा,-

- (क) "कार्यपालिका" भन्नाले गाउँ कार्यपालिका सम्झनुपर्छ।
- (ख) "नीति" भन्नाले पालिकाको नवीकरणीय ऊर्जा नीति, २०७८ सम्झनुपर्छ।
- (ग) "नवीकरणीय ऊर्जा" भन्नाले सौर ऊर्जा (सौर फोटो भोल्टाइक, सौर तापीय ऊर्जा, वायु ऊर्जा, जैविक ऊर्जा (बायोमास, बायोग्रास, बायोफ्युल, फोहोरबाट उत्पादित ऊर्जा, बायोजेनिकर्यास), सुधारिएको पानी घट्ट, हाइड्रोजन ऊर्जा, भूतापीय ऊर्जा तथा जलस्रोतबाट उत्पादित विद्युत सम्झनुपर्छ। सो शब्दले नेपाल सरकारले समय समयमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी नवीकरणीय ऊर्जाको स्रोत भनी तोकेको अन्य स्रोतबाट उत्पादित ऊर्जालाई समेत जनाउँछ।
- (घ) "पालिका" भन्नाले यो नीतिपारित गरी लागू गर्ने सम्बन्धित रावा वेसी गाउँपालिका सम्झनुपर्छ।
- (ङ) "संविधान" भन्नाले नेपालको संविधान सम्झनुपर्छ।
- (च) "स्थानीय कानून" भन्नाले गाउँ सभाले बनाएको स्थानीयकानून सम्झनुपर्छ।
- (छ) "नेट मिटरीङ (Net Metering)" भन्नाले उत्पादित ऊर्जालाई राष्ट्रिय प्रसारणमा जोड्दा Billing गर्ने प्रणालीलाई सम्झनुपर्छ।
- (ज) "ऊर्जा दक्षता" भन्नाले ऊर्जाको उत्पादन कम लागतमा उपलब्ध भएको कच्चापदार्थबाट बढीभन्दा बढी ऊर्जा उत्पादन गर्ने र ऊर्जा खपतबाट उपभोक्ताले तिने महसुल कमी भई कम खपतबाट बढी ऊर्जा प्राप्तहुने अवस्थालाई सम्झनुपर्छ।

३. वर्तमान स्थिति:

परिचय

रावा वेसी गाउँपालिका खोटाड जिल्लाको उत्तरी भेगमा अवस्थित आठवटा गाउँपालिका मध्ये एक हो। यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ९७.४४ वर्ग किलोमिटरमा फैलिएका छ। यस गाउँपालिका पूर्वत ६ वटा साविक गाउँ विकास समितिहरू समायोजन गरी निर्माण गरिएका छ जसमा कुभिण्डे, खार्पा, लामीडाँडा,

राजा वेसी गाउँपालिका
काउल्यमन्त्री
हरमतार मुख्यमन्त्री
१८. पूर्वी दिनांक

दुम्रेधारापानी, दुवेकोल र हौचुर गरी ६ ओटा वडाहरु रहेका छन् र गाउँपालिकाको मुख्य कार्यालय
कुभिण्डेको हरमटारमा रहेका छ ।

जनसङ्ख्या

रावा वेसी गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ अनुसार, यो गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या १४,८८१ जना
रहेको छ । जसमध्ये पुरुषको जनसङ्ख्या ४८.९१% र महिलाको जनसङ्ख्या ५१.९% रहेको छ । यो
गाउँपालिकाको कुल घरधुरी संख्या २६३७ रहेको छ । (स्रोत: रावा वेसी गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण
२०७६)

स्थानीय अर्थतन्त्र

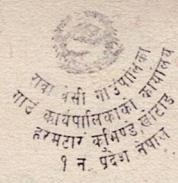
यो गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्य गरेर कृषि र वैदेशिक रोजगारीमा आधारित रहेको छ । गाउँपालिकामा
कृषि ४२.५५%, वैदेशिक आम्दानी २०.४४%, ज्याला मजदुरी १८.५०% र व्यापार व्यवसायबाट ३.५३%
घरधुरीको मुख्य आम्दानीको स्रोत रहेको छ । यसबाहेक सरकारी नोकरी १८.५५% र अन्यवाट ३.८३%
घरधुरीको आम्दानीको स्रोतका रूपमा रहेको छ । (स्रोत: रावा वेसी गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण २०७६)

ऊर्जाको उपलब्धता:

रावावेसी गाउँपालिकामा नवीकरणीय ऊर्जाको उपलब्धता तथा ऊर्जा विकासको सम्भावना र
अवसरहरूका स्रोतहरूको सूची यस प्रकार छन् ।

वन जंगल :

रावावेसी गाउँपालिका वन जङ्गलका दृष्टिले सम्पन्न छ । यो गाउँपालिकामा करिव अढाई दर्जन सामुदायिक
वन र धेरै संरक्षित वनको क्षेत्र पनि रहेको छ । यहाँ साल, खयर, पात्ले, ठूलो पात्ले, चिलाउने, उत्तीस, चाँप,
खोल्मे, कटमिरो, केसरी, चोथ्रो, फलौटे, नसी, वराठ, सल्लो, ठिङ्गे सल्लो, गोगुन, बढहर, पटमिरो, धुर्विस,
असारे, वर, काभ्रो, खन्नू गायो, सिमली, कटुस, भोर्ला जस्ता वनस्पतिहरू पाइन्छन् ।
रावावेसी गाउँपालिका क्षेत्रको वनमा वाघ, चितुवा, दुर्लभ प्रजातिको सालक, खरायो, दुम्सी, स्याल, लोखर्के,
मृग, दुम्सी, वाघ, वनढाडे, धोरल, सालक, गोहोरो, ढैंडु वाँदर, हनुमान वाँदर जस्ता जंगली जनावरहरू
एवम् काग, कालिज, ढुकुर, रूपी, लुइँचे, भँगेरा, गौथली, बटाइ, भ्याकुर, पिउरा, फिस्टा, चाँचर, रानीचरी,
लामपुच्छे, कोकले, हलेसो, न्याउली, हरीचरी जस्ता चराचुरुङ्गीहरू र भयाउँकीरी, जुनकीरी जस्ता अनेकै
प्रकारका किटपतङ्गहरू पाइन्छन् । यहाँका खोलामा असला, बुदुना, बुहारी लगायत विभिन्न प्रकारका
माछाका साथमा कछुवा र विभिन्न प्रकारको भ्यागुता र अन्य जलचर प्राणी पनि पाइन्छन् । पुतली,
कमिला, धमिरा, कीरा, फट्याङ्गा, कित्था, घुन, साप, छेपारो, भालेमुङ्गो, लाभ्रे भुसिल्कीरा, गँगटो, पाहा,
विच्छी, चिप्लेकीरा, खजुरो, अरिमठे, मौरी, अरिङ्गाल, बारुलो, माकुरा र अन्य प्रकारका किरामिराका पाइन्छन्
। त्यसैगरी यहाँ ठूलो ओखती, पाखनवेद, चिराइतो, मजिटो, सतुवा, चिम्फिड, हडचुर, बोझो, टिम्मर,
सिलिट्म्मर, तितेपाती, कुरिलो, राजगान्टे, पाँचऔले, वनमारा, ततिपातीका साथमा अनेक प्रकारका
जडिबूटी पनि पाइने गर्दछन् । यसरी रावावेसी गाउँपालिका जीवजन्तु र वनस्पतिका दृष्टिले सम्पन्न छ ।
यहाँ लेकमा र वेसी दुवै क्षेत्रमा पाइने जीव र वनस्पति पाइने भएकोले यहाँको जस्तो जैविक विविधता
अन्यत्र पाउन सकिन्न । जैविक विविधताको दृष्टिले पनि रावावेसी गाउँपालिका निकै धनी रहेको दावी
गर्न सकिन्न ।

जलस्रोत: | रावावेसी गाउँपालिका भएर वग्ने मुख्य नदी दूधकोशी र रावखोला हो। दूधकोशी सप्तकोशी नदीको सात मध्येको एक सहायक नदी हो। यो नदी दूध कुण्डबाट सुरु भई दक्षिणतर्फ झर्छ। यस बाहेक यस गाउँपालिकामा जुगे, जुके, हौचुर, रावखोला, कल्लेरी, कस्तुरी, ह्वाड, दुवे, दुङ्गे आदि खोलाहरू रहेका छन्। यी नदीहरूका कारण वर्षादिको समयमा आसपासका मानिसहरूमा बाढी, पहिरो र कटानको समस्या देखिने गरेको छ। यिनीहरू वर्षाद सकिएपछि विस्तारै सामान्य बन्न पुग्छन्।

सौर्य स्रोत: यस क्षेत्रमा प्रशस्त मात्रामा सौर्य स्रोत रहेको छ। त्यसैले यो क्षेत्र सौर्य उर्जाको सम्भावना रहेको छ।

वायु स्रोत:

एल. पि. जि. ग्राँसको प्रयोग:

यस गाउँपालिकामो करिब १० देखि १२% घरधुरीले खाना पकाउनका लागि एलपिजीको प्रयोग गरेका छन्। एलपिजीको प्रयोग मुख्य गरेर रबी र सप्तमी बजार क्षेत्रका घरधुरीले गरेका छन्।

विद्युतको पहुँच:

यस गाउँपालिकामा उज्यालोको लागि अहिलेसम्म गाउँपालिकाको १९२९ घरधुरीमा केन्द्रीय विद्युत प्रसारण लाइनका पहुँच पुगेको छ। (स्रोत: रावा वेसी गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण २०७६)

तसर्थ, केन्द्रीय विद्युत प्रसारण लाइन जडान एवं विस्तार महत्वपूर्ण उपलब्धि हुन सक्छ। साना क्षमताको घरेलु सौर्य प्रणाली जडान गरेका घरधुरी र विद्युतीय पहुँच नपुगेका घरधुरीमा केन्द्रीय विद्युत विस्तार बाहेक ठूलो क्षमताका घरेलु सौर्य प्रणालीको जडानको पनि सम्भावना रहेको छ। सोलार इरिडेन्सको (सौर तापीय ऊर्जा प्रति इकाइ) राम्रो उपलब्धता भएको कारण सडक वत्ती तथा समुदायमा आधारित पूर्वाधारहरूमा विद्युतीय प्रयोगका लागि सौर्य प्रणालीको जडान पनि राम्रा सम्भावना हुन सक्दछ।

नवीकरणीय ऊर्जाको माग र उपलब्ध स्रोतहरूको अवस्था

यस रावा वेसी गाउँपालिकाको नवीकरणीय ऊर्जाको माग र उपलब्ध स्रोतहरूको अवस्था अवस्था यस प्रकार छ।

- रावा वेसी गाउँपालिकाको १९२९ घरधुरीमा केन्द्रीय विद्युत प्रसारण लाइनका पहुँच पुगेको हुदा केन्द्रीय विद्युत प्रसारण लाइनका जडान एवं विस्तारको माग महत्वपूर्ण रहेको छ।
- साना क्षमताको घरेलु सौर्य प्रणाली जडान गरेका घरधुरी र विद्युतीय पहुँच नपुगेका घरधुरीमा केन्द्रीय विद्युत विस्तार बाहेक ठूलो क्षमताका घरेलु सौर्य प्रणालीको जडानका पनि माग तथा सम्भावना रहेको छ।
- सोलार इरिडेन्सको (सौर तापीय ऊर्जा प्रति इकाइ) राम्रो उपलब्धता भएको कारण सडक वत्ती तथा समुदायमा आधारित पूर्वाधारहरूमा विद्युतीय प्रयोगका लागि सौर्य प्रणालीको जडान पनि राम्रा सम्भावना हुन सक्दछ।
- रावा वेसी गाउँपालिकाका बहुसङ्ख्यक घरधुरीले पशुपालन गरेका छन्। त्यसैले यो गाउँपालिकामा वायोग्रासका राम्रा सम्भावना रहेको देखिन्छ। वायोग्रास विशेष गरेर कम उचाइ भएका ठाउँका लागि बढी उपयुक्त हुन्छ।

- ऊर्जा आधारभूत सवक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएअनुसार एलपिजी माथिका निर्भरता र आकषण स्थानीयहरूमा बढो रहको छ। हालको अवस्थामा लगभग सबै घरधुरीले पशुपालन गरिरहेको हुदा वायोग्यास सम्बन्धी जनचेतना जगाइ वायोग्यासको जडान एवं विस्तार गर्न सकिने सम्भावना प्रवलरहेको छ।
- यो गाउँपालिकामा फलफुलका रूपमा लिची, सुन्तला, किबी, नासपातिको राम्रो उत्पादन हुने गरेका छ। यी मध्ये लिची र सुन्तला अन्य गाउँपालिका तथा जिल्लाहरूमा निकासी हदै आएका छ। त्यसैल यी फलफुलहरूलाई स्थानीय स्तरमा नै प्रशोधन गरी जाम, जुस र अन्य वस्तुहरू उत्पादन गरी बढी आर्थिक आम्दानी गर्न सकिन्छ। यसबाहेक, तरकारी तथा फलफुलहरूको भण्डारणको लागि सैर्य चिस्यान केन्द्र पनि बनाउन सकिन्छ।

४. विंगतका प्रयासहरु

विंगतमा रावा वेसी गाउँपालिकाको ऊर्जाको विकास र प्रवर्द्धका लागि निम्न प्रयासहरु भएका छन् :

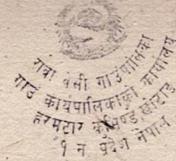
- गाउँपालिकाभित्र नवीकरणीय ऊर्जाको पहुँच तथा ऊर्जा स्रोतका उपलब्धता र ऊर्जा योजनाले राखेका लक्ष्य पूरा गर्नको लागि घरधुरी, समुदाय तथा संस्थाहरूमा ऊर्जा विस्तार एवं प्रवर्द्धनका सम्भावनाको अध्ययन भएको छ।
- गाउँपालिकास्तरको ऊर्जा आवधिक योजना बनाउने कममा छ।
- धुवाँरहित स्वस्थ र उच्चमशील घरपरिवारको निर्माणको कार्य सरु भएकोछ।
- खानेपानीका लागि विद्युतीय पम्पिङ्प्रणालीका काम सरु भएकोछ।
- नवीकरणीय ऊर्जामा आधारित मिनि ग्रिड जलविद्युतु आयोजना विकास भएकोछ।

५. समस्या तथा चुनौतीहरु :

नवीकरणीय ऊर्जा प्रवर्द्धन र विकास गर्न वर्तमान अवस्थामा यस गाउँपालिकामा निम्न समस्या तथा चुनौतीहरु रहेका छन्।

- ५.१ वैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन र विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी अपेक्षाकृत नहुनु, वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादनको क्षेत्रमा वित्तीय लगानीका लागि नीजी तथा वैकिङ्ग क्षेत्रको आकषण कमहुनु,
- ५.२ सहुलियत ऋण, जोखिम व्यवस्थापन र वीमासम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था नहुनु,
- ५.३ स्थानीय तहमा ऊर्जा क्षेत्रको प्रविधि तथा प्रयोग सम्बन्धमा क्षमताको कमी हुनु,
- ५.४ रावा वेसी गाउँपालिकामा ऊर्जा प्रविधिहरूको प्रयोगका लागि वित्तीय पहुँचको कमी रहेका छ। जसले गर्दा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिहरू प्रवर्द्धन गर्न चुनौती रहेका देखिन्छ। यद्यपि, गाउँपालिकामा केही सङ्ख्यामा वित्तीय संस्थाहरू रहेका छन् तर संस्थाहरूको नवीकरणीय ऊर्जाको क्षेत्रमा लगानी गरेको अनुभव रहेको छैन।
- ५.५ गाउँपालिकाका ६०% घरधरीले अहिलेपनि परम्परागत चुलो नै प्रयोग गर्दै आएका छन्। तसर्थ, सुधारिएको चुलोका प्रवर्द्धन एउटा राम्रो सम्भावनाको रूपमा रहेका छ।
- ५.६ बहुसङ्ख्यक घरधुरीको आयस्रोतका रूपमा वैदेशिक आम्दानी तथा कृषि उत्पादन रहेको छ। जसको कारण गाउँपालिकाको प्रतिव्यक्ति आय औसत राष्ट्रिय आयभन्दा पनि कम रहेको छ। त्यसैल आधुनिक तथा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिहरू अनुदानमा उपलब्ध गराउँदा पनि उपभोक्ताले तिर्ने मूल्य स्थानीयका आयस्रोतलाई आधार मान्दा बढी नै रहेको देखिएको छ।

रेख बहादुर थापा
प्रमुख प्रशासकिक अधिकृत

- ५.७ ऊर्जा आधारभूत सर्वेक्षण प्रतिवेदन अनुसार, सीमित सढ़ख्यामा मात्र संस्थाहरू नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिहरूको प्रवर्द्धनमा लागेका छन्। त्यसैले सक्रिय रहेका संस्थाहरू पनि निस्तिय भए भविष्यमा ऊर्जा प्रविधिहरूको विस्तार एवं प्रवर्द्धनमा ठूलो चुनौती आउने देखिएको छ।
- ५.८ यो गाउँपालिकामा सडकका पहुँच पुगेको छ। उक्त सडक कच्ची हुनुका साथै मौसमी रूपमा मात्र सञ्चालन हुने गरेको छ। जसका कारण नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको विस्तार एवं प्रवर्द्धन सुस्त रूपमा अघि बढन सम्भावना रहेका छ।
- ५.९ नवीकरणीय ऊर्जाका प्रविधिहरूको जडान पश्चात मर्मत सम्भार र दिगो सञ्चालनको लागि स्थानीय स्तरमा प्राविधिक सिप तथा जनशक्तीको विकास गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ।
- ५.१० नवीकरणीय ऊर्जालाई यस गाउँपालिकामा आम नागरिकको स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी, कृषि उत्पादन प्रवर्द्धन र आयआर्जन प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा प्रयोग गर्नु पर्ने आवश्यकता र सम्भावना प्रचुर रहेको छ।
- ५.११ गाउँपालिका स्तरमा नवीकरणीय ऊर्जाको विस्तृत सम्भाव्यता र सम्भावनाको अध्ययन तथा खोजी नहुँनु।

६. ऊर्जा नीतिको आवश्यकता:

देहायका कारणले यस ऊर्जा नीतिको आवश्यकता परेको छ,

- ६.१ संविधान बमोजिम वैकल्पिक ऊर्जा विकासका लागि स्थानीय तहमा कानुनी, संरचनागत र प्रक्रियागत व्यवस्थालाई सुदृढीकरण गरी वैकल्पिक ऊर्जाको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्न,
- ६.२ नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको विकास तथा व्यवस्थापन सँग सम्बन्धित राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न,
- ६.३ वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधिको विकास तथा प्रवर्द्धमा तहगत सरकार बीच नीतिगत तथा कार्यक्रम तहमा सहकार्य तथा समन्वयात्मक कार्यप्रणालीको अभिवृद्धि गर्न,

७. ऊर्जा नीतिले समेतने क्षेत्रहरू:

गाउँपालिकाको वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रमा प्रदत्त संवैधानिक अधिकार क्षेत्रको सीमाभित्र रही यस ऊर्जा नीतिको खण्ड १८ मा उल्लेख भएबमोजिमको अन-ग्रिड (On-grid) र अफ-ग्रिड (Off-grid) प्रविधिहरू जस्तै लघु तथा साना जलविद्युत, जैविकग्रास (Biogas), दाउरा, गोल, ब्रिकेट, जैविक इन्धन, प्यालेट, वायोमास ग्यासिफिकेशन, सौर ऊर्जा, वायु ऊर्जा, सुधारिएको चुलो प्रविधि, सुधारिएको पानी घट प्रविधि र ग्रामीण विद्युतीकरण समेतका क्षेत्रहरू समेटी यो नीति तयार गरिएको छ।

माथि उल्लेखित प्रविधिहरूमा वाहेक यस नीतिमा समावेश गरिएको राष्ट्रिय प्रसारण लाइनको विस्तार र सोको घनत्व वृद्धि समेत संलग्न गरिएको छ।

८. दीर्घकालीन सोच (Vision):

ऊर्जामा अत्मनिर्भर हुनको लागि स्वच्छ, भरपर्दो, सस्तो, उपयुक्त र सर्वसुलभ नवीकरणीय ऊर्जाको सोतमा नागरिकको पहुँच वृद्धि गरी ऊर्जा उपभोग, ऊर्जा उत्पादन र ऊर्जा दक्षताको प्रवर्द्धन गर्नु यस नीतिको दीर्घकालीन सोच रहेको छ।

९. लक्ष्य(Goal):

नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन, विकास र प्रवर्द्धन तथा नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतको संरक्षणमा लक्षित समुदाय तथा निजी क्षेत्रलाई समेत सहभागी बनाई नागरिकका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि गुणस्तरीय, सुपथ, सुलभ र भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति सुनिश्चित गर्नुका साथै नवीकरणीय ऊर्जाको समुचित प्रयोग मार्फत सम्बन्धित क्षेत्रका नागरिकको जीवनस्तर उकास्ने र समातामूलक आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने तथा वातावरणीय संरक्षणमा टेवा पुऱ्याउने यस नीतिको लक्ष्य हुनेछ।

१०. उद्देश्यहरू (Objectives):

निर्धारित लक्ष्य हासिल गर्नका लागि यस नीतिका देहायबामौजिम उद्देश्यहरु हुनेछन्,-

- १०.१ नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको योजनाबद्ध विकास, संस्थागत संरचना, कार्यविधिहरुको निर्माण र संस्थागत क्षमताको विकास गर्ने,
- १०.२ नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन, विकास र आपूर्ति गरी स्थानीय माग र आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने,
- १०.३ गुणस्तरीय, सुपथ, सुलभ र भरपर्दो नवीकरणीय ऊर्जाको प्रयोगमा नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने,
- १०.४ नवीकरणीय ऊर्जासम्बन्धी प्राविधिक अध्ययन, अनुसन्धान, नवीनप्रयोग र प्रबद्धनात्मक कार्यहरु गरी प्रचुर मात्रामा जनताको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने।

११. नीति तथा रणनीतिहरु

उल्लिखित उद्देश्यहरु हासिल गर्न देहायका नीति तथा रणनीति लिइनेछ,

- ११.१ नीति: नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको योजनाबद्ध विकासको लागि समावेशी सहभागितामूलक योजनातर्जुमा तथा कार्यान्वयन र निर्णय पद्धतिको संस्थागत विकास गर्ने:

रणनीति:

- ११.१.१ पालिकास्तरमा नवीकरणीय ऊर्जाको विकास र प्रबद्धन गर्नको लागि उचित र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ।
- ११.१.२ नवीकरणीय ऊर्जाको प्रबद्धन र विकासमा निजी क्षेत्र तथा समुदायको सहभागितामा परियोजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कार्यविधि, प्रक्रिया, मापदण्ड (स्ट्यानडर्ड), निर्देशिका (मेन्युल), स्पेसिफिकेशन आदि प्रदेश वा सङ्घीय सरकारसँगको समन्वयमा बनाई क्रमशः लागू गरिनेछ।
- ११.१.३ नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी नीति निर्माण तथा योजनाहरु बनाउँदा सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी बनाइनेछ।
- ११.१.४ नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धमा भएका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, सम्झौतातथा प्रतिबद्धताहरु सङ्घीय सरकारसँगको समन्वयमा स्थानीयकरण गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाइनेछ।
- ११.१.५ नवीकरणीय ऊर्जाको स्थानी यस्तरमा गरिने विकासको लागि आवश्यक योजना (गुरुयोजना, रणनीतिक योजना, आवधिक योजना, पञ्चवर्षीय योजना, वार्षिक योजना) बनाई लागू गरिनेछ।
- ११.१.६ परियोजनाको व्यवस्थापन, स्रोतको नक्साङ्रक्षण, आधारभूत सर्वेक्षण, नवीकरणीय ऊर्जाको प्रबद्धन, परियोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन जस्ता कार्यहरुमा पालिकाले नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्नेछ।
- ११.१.७ स्थानीय स्तरका सहकारी संस्था, उपभोक्ता समूह, गैरसरकारी संस्था एवं निजी क्षेत्रको संलग्नता र सहभागितालाई अधिकतमरूपमा उपयोग एवं परिचालन गरिनेछ।
- ११.१.८ स्थानीयस्तरमा नवीकरणीय ऊर्जाको क्षेत्रमा कार्य गर्ने कर्मचारी, जनप्रतिनिधि, सरोकारवाला तथा उपभोक्ताहरुको समयोचित दक्षता, क्षमता र चेतना अभिवृद्धि गर्दै लगिनेछ।
- ११.१.९ सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट आवश्यकता अनुसार नीतिगत, संथागत, आर्थिक, प्राविधिक र क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी सहयोग प्राप्त गर्न पहल गरिनेछ।

११.१.१० सामुदायिक स्तरका ऊर्जा योजना सञ्चालन गर्दा समावेशी तथा समतामूलक विकासको लागि सामाजिक परिचालन गर्ने व्यवस्था अवलम्बन गरिनेछ ।

११.१.११ सामुदायिक ग्रामीण विद्युतीकरण संस्था गठन गरी गरीब घरधुरीमा ग्रिड विस्तारीकरण (grid extension) वा ग्रिड सबलीकरण (grid densification) को माध्यमबाट विद्युत् लाइन जडान गर्नुका साथै यसका क्रियाकलापहरूलाई नियमन गरिनेछ ।

११.१.१२ समुचित अवस्था र औचित्य पुष्टि भएमा विद्युत् प्राधिकरण र राष्ट्रिय सामुदायिक विद्युत् उपभोक्ता महासङ्घ नेपालसँग समन्वय गर्ने छ ।

११.२ नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन, विकास, प्रसारण लाइनविस्तार र आपूर्ति गरी स्थानीयमाग र आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने :

११.२.१ साना (तीन मेगावाट सम्मका) जलविद्युत् र अन्य नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि (सौर्य, सौर्यवायु, जैविक आदि) मा आधारित परियोजनाबाट उत्पादित ऊर्जालाई राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा (ग्रिड) भएको स्थानमा त्यस्तो लाइनमा जोडी उत्पादिन ऊर्जा विक्री वितरणको लागि सहजीकरण गरिनेछ । त्यसरी लाइन जोडदा नेट मिटरिङ (Net Metering) प्रविधिलाई अवलम्बन गरिनेछ ।

११.२.२ ग्रामीण, बजार क्षेत्र र शहरी क्षेत्रमा उपलब्ध प्राविधिक, भौगोलिक र आर्थिक रूपमा सम्भाव्य नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोत साधनहरूको उत्पादन, विकास र आपूर्तिमा जोड दिइनेछ ।

११.२.३ नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतबाट उत्पादित विद्युत्, ग्याँस ऊर्जा, ठोस ऊर्जा (जस्तै : ब्रिकेट र प्यालेट), जैविक तेलजन्य इन्धन वा अन्य सफा ऊर्जालाई उत्पादनकर्ता वा वितरकबाट उपभोक्तासम्म पुऱ्याउने कार्यमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गरिनेछ ।

११.२.४ नवीकरणीय ऊर्जा वा सफा ऊर्जाको उत्पादन, विकास र आपूर्तिमा वृद्धि गर्दै परम्परागत ऊर्जाका स्रोत जस्तै: दाउरा, गुइँठा आदिको खपतलाई निरुत्साहित गरी क्रमशः कम गराउँदै लगिनेछ ।

११.२.५ नवीकरणीय ऊर्जाको परिप्रयोगमा विभिन्न आर्थिक क्षेत्रमा विविधीकरण (Productive End-use Diversification) प्रविधिको दक्षता (Efficiency) र ऊर्जाको माग परिपूर्ति गर्ने पारम्परिक, व्यापारिक र नवीकरणीय ऊर्जा मिश्रण (Energy Mix) को अवधारणालाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

११.२.६ स्थानीय स्तरमा मिनीग्रिड तथा वितरण लाइनको विस्तार गरी ग्रामीण, क्षेत्रमा ऊर्जा खपत गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्दै लगिनेछ ।

११.२.७ स्थानीय खपतयोग्य परिमाण भन्दा बढी उत्पादित ऊर्जालाई राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमार्फत विक्रीवितरण गर्न सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी ऊर्जा उत्पादकलाई आवश्यक सहयोग प्रदान गरिनेछ ।

११.२.८ नवीकरणीय ऊर्जासँग सम्बद्ध उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग सञ्चालनमा निजी क्षेत्रको संलग्नता बढाउन जोड दिइनेछ ।

११.२.९ आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका लिङ्ग, समुदाय तथा वर्गको उद्यमशीलतालाई प्रोत्साहन हुने खालका नवीकरणीय ऊर्जा प्रयोग गर्ने उद्योगलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

- ११.२.१० स्थानीयस्तरका नवीकरणीय ऊर्जा प्रयोग गर्ने लघु तथा साना उद्योगलाई प्रोत्साहित गर्न औचित्यको आधारमा आंशिकवा पूरै स्थानीय कर मिनाहा गर्ने, क्रृष्णको व्याज मिनाहाको लागि पहल गर्ने, प्रसंशा पत्र दिनेजस्ता प्रवर्द्धनात्मक कार्य गरिनेछ ।
- ११.२.११ सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी सामुदायिक ग्रामीण विद्युतीकरणको अवधारणामा ग्रिडको विकास र विस्तार गरिनेछ ।
- ११.२.१२ नवीकरणीय ऊर्जाका भौतिक संरचनाको नियमित रूपमा मर्मत सम्भार गर्न र दिगो रूपमा सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने संस्थागत संरचना, बजेटको व्यवस्था, जनशक्ति र अन्य स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ११.२.१३ विगतमा निर्माण भई विभिन्न कारणले ऊर्जा उत्पादन गर्न बन्द भएका वा रूपण अवस्थामा रहेका तर पुनः सञ्चालानमा ल्याई लगानीको तुलनामा बढी लाभ लिन सकिने आर्थिक तथा प्राविधिक रूपले सम्भाव्य रहेका नवीकरणीय ऊर्जाका योजनाहरूलाई पुनःनिर्माण वा मर्मत सम्भार र व्यवस्थापकीय प्रबन्ध गरी सञ्चालनमा ल्याइने छ ।
- ११.२.१४ पोलिकाको अनुमति लिएर बिना व्यावसायिक रूपमा नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन र विक्रीवितरण गर्ने कुरालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- ११.३ गुणस्तरीय, सुपथ, सुलभ र भरपर्दो नवीकरणीय ऊर्जाको प्रयोगमा नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने :
- ११.३.१ आर्थिक, सामाजिक रूपमा पछाडि परेका, सीमान्तकृत, लोपोन्मुख साथै कठिन भौगोलिक अवस्थिति भएको बडा, टोल वा वस्तीमा वसोबास गर्ने समुदायको लागि नवीकरणीय ऊर्जामा पहुँच बढाई उनीहरुको जीवनस्तर उकास्न जोड दिइनेछ ।
- ११.३.२ नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रमा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको सिद्धान्त अवलम्बन भएको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- (क) विशेषगरी महिला तथा पछाडि परेका समूहलाई नवीकरणीय ऊर्जाको विकास र प्रवर्द्धन सम्बन्धी निर्णय प्रक्रियामा जनसङ्ख्याको अनुपातको आधारमा सहभागी गराइनेछ ।
- (ख) नवीकरणीय ऊर्जावाट प्राप्त लाभको वितरणमा जनसङ्ख्याको अनुपातमा महिला तथा पछाडि परेका समूहरु लाभान्वित हुने अंशलाई सुनिश्चित गरिने छ ।
- (ग) महिला तथा पछाडि परेका समूहरुको जीवनस्तर उकास्न नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रलाई स्थानीय आर्थिक गतिविधिसँग आबद्ध गरिनेछ ।
- ११.३.३ नवीकरणीय ऊर्जामा आधारित आर्थिक क्रियाकलाप एवं उद्योग व्यवसायहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ११.३.४ नवीकरणीय ऊर्जाको विकास गर्दा रोजगारी सिर्जना गर्ने एवं उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने खालका परियोजनालाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- ११.३.५ नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न र नियमन गर्न स्थानीय स्तरमा नै गुणस्तर नियमन एवं मापन प्रणालीको विकास गरी त्यसलाई संस्थागत गर्न पहल गरिनेछ । स्थानीय प्रणाली क्रियाशील नभएसम्म प्रदेश वा सङ्घीय सरकारसँग समन्वय गरी नियमन र मापनको उपयुक्त व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ११.३.६ नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने कार्यमा सार्वजनिक-निजी साझेदारी, निजी, सहकारीका साथै सामुदायिक व्यवस्थापनलाई प्रोत्साहित गर्दै यसको दिगोपनामा जोड दिइनेछ ।

गोप्य वर्षी सात्रालाई
गोप्य कार्यपालिका का बनाउन
हेरमान बर्माइ बनाउन
१ नं पुस्तक तथा

- ११.३.७ स्थानीय स्तरमा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि सम्बन्धी प्राविधिक सेवा र वस्तुको सहज उपलब्धताको लागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- ११.३.८ सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी र जवाफदेही बनाउन नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी परीक्षण जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- ११.३.९ नवीकरणीय ऊर्जाका प्रणालीको विकासका साथै जडान तथा व्यवस्थापन कार्यमा सहयोग गर्न पालिकाको बजेटलाई प्राविधिक सेवाको क्षेत्रमा (सेवा करार वा अनुदान) वा प्रत्यक्ष रूपमा लगानी गरिने छ ।
- ११.४ नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी प्राविधिक अध्ययन, अनुसन्धान, नवीन प्रयोग र प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरु गरी प्रचूर मात्रामा जनताको आवश्यकता परिपूर्ति भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- ११.४.१ परम्परागत ऊर्जा माथिको निर्भरता कम गर्न, ऊर्जा उपयोगको दक्षतामा अभिवृद्धि गर्न, नयाँ प्रविधिको विकास गर्न, नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन लागत कम गर्न र भौगोलिक उपयुक्तता निश्चित गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ । त्यस्ताकार्यहरु पालिका आफैले गर्ने वा सङ्घीय सरकार वा प्रदेश सरकार तथा अन्य स्थानीयतहरुसँग समन्वय र सहकार्य गरी गरिनेछ ।
- ११.४.२ नवीकरणीय ऊर्जाको विकासमा नयाँ प्रविधिको विकास र विस्तारको लागि निजी क्षेत्र एवं गैरसरकारी सङ्घसंस्थालाई संलग्न गराइनेछ ।
- ११.४.३ नवीकरणीय ऊर्जासँग सम्बन्धित पूर्वाधार निर्माण गर्नुपूर्व राष्ट्रिय नीतिअनुसार अनिवार्य रूपमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (Initial Environmental Examination), वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (Environmental Impact Assessment) गर्ने व्यवस्था गरिनेछ र वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षणका (Environmental and Social Safeguard) विधिहरु समेत अवलम्बन गरिनेछ ।
- ११.४.४ जैविक इन्धन, जैविकतापीय प्रणाली, विद्युतीय सवारी साधन तथा विद्युतीय चुलो आदिको अध्ययन, अनुसन्धान, विकास तथा विस्तारमा जोड दिइनेछ ।
- ११.४.५ नवीकरणीय ऊर्जाका परियोजनाहरूलाई Carbon Trading Mechanism (CTM) अन्तर्गत लगी कार्बनडाइअक्साइड तथा अन्य हरितगृह ग्रासको उत्सर्जन कम गरेवापत त्यसबाट बचत भएको कार्बन विक्रीबाट प्राप्तहुने रकमलाई नवीकरणीय ऊर्जाको प्रबर्द्धन तथा विकासमा प्रयोग गरिनेछ ।
- ११.४.६ नवीकरणीय ऊर्जा मूलतः ग्रामीण महिला तथा वालवालिकासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने हुँदा ग्रामीण ऊर्जाका प्रविधिहरूलाई बढी महिला तथा वालवालिकामैत्री बनाउन आवश्यक अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ । नवीकरणीय ऊर्जाको क्षेत्रलाई महिला सशक्तीकरणको अभिन्न अङ्गको रूपमा विकास गर्ने वातावरण बनाइने छ ।
- ११.४.७ नवीकरणीय ऊर्जाबाट यस क्षेत्रको दिगो विकास, गरिबी निवारण, महिला तथा वालवालिकामा पर्ने सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावहरुको मूल्यांकन, प्रचारप्रसार, प्रदर्शनीका साथै समयसापेक्ष अन्य प्रबर्द्धनात्मक कार्यहरु गरिने छ ।
- ११.४.८ 'एक घर एक ऊर्जा' अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
१२. संस्थागत संरचना
- यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नकालागि देहाय बमोजिमको संस्थागत संरचनाको विकास तथा सुदृढीकरण गरिनेछ,

रेख बहादुर धापा
प्रशासनीय अधिकृत
१०

- १२.१ पूर्वाधार विकास समिति अन्तर्गत ऊर्जा विकास उपसमितिको गठन गर्ने: पालिकामा नवीकरणीय ऊर्जाको विकास तथा प्रबद्धनका लागि, ऊर्जा सम्बन्धी नीतिगत, कानुनको कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्न तथा नीति तथा कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक योजना तथा परियोजनाहरुको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न पालिकाको सदस्यको संयोजकत्वमा ऊर्जा शाखाकाप्रमुख र अन्य सरोकारवालाहरु समेतको सहभागितामा पालिकाको पूर्वाधार विकास समिति अन्तर्गत एक ऊर्जा विकास उपसमिति गठन गरिनेछ । यसरी गठन भएको ऊर्जा विकास उपउमितिको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारीको वेगलै कार्यविधि बनाइने छ ।
- १२.२ पूर्वाधार विकास शाखा/महाशाखा अन्तर्गत ऊर्जा इकाईको स्थापनार सुदृढीकरण गर्ने: पालिकाको पूर्वाधार विकास शाखा/महाशाखा अन्तर्गत ऊर्जा (जलविद्युत्, सौर्य, वायोमास, वायु आदि) इकाईको स्थापना गरी वा भइरहेको सम्बन्धित शाखा वा इकाइमार्फत सम्पूर्ण नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको विकास र प्रबद्धनलाई संस्थागत गरिने छ । साथै नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविवरण बनाई लागू गरिनेछ ।
- १२.३ साना र मझौला खालका नवीकरणीय ऊर्जा परियोजनाहरुको प्राविधिक मूल्याङ्कन एवं पुनरावलोकन कार्य गर्नका लागि प्राविधिक कार्य समूह र समिति (Technical Team/Committee) गठन गरिनेछ ।
- १२.४ नवीकरणीय ऊर्जा विकास कार्यक्रममा अन्तर सरकारी तहको सम्पर्क, सूचना, समन्वय र सहकार्य प्रणालीको विकास गर्ने ठोस् कार्य विवरण बनाई लागू गरिनेछ ।
- १२.५ पालिकाको संगठन संरचना तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्दा वा अद्योवधिक गर्दा नवीकरणीय ऊर्जा विकाससँग सम्बन्धित संगठन संरचना, जनशक्ति र कार्यविवरण प्रष्ट उल्लेख गरी रखिनेछ ।
१३. अनुदान सम्बन्धी व्यवस्था:
- पालिकाले आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रभित्र नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन र विकासका लागि अनुदान, प्राविधिक सहयोग तथा प्रबद्धनात्मक कार्यहरु गर्नेछ र विशेषगरी अनुदान तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउँदा देहायको नीति अखिलयार गर्नेछ :
- १३.१. सामान्य सिद्धान्त :
- १३.१.१. नवीकरणीय ऊर्जामा रहेको अनुदान माथिको उच्च निर्भरतालाई कमश कम गर्दै प्रविधिहरुको विकास तथा विस्तारमा वित्तीय संस्थामार्फत सुलभ कर्जा प्रवाह गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- १३.१.२. अनुदानको लागि ऊर्जा प्रतिफलको आधारमा सबैभन्दा कम लागत भएका नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिलाई उच्च प्राथमिकता दिइनेछ ।
- १३.१.३. साना तथा लघु जलविद्युत् परियोजनाको सामाजिक, वित्तीय तथा भौतिक रूपमा सम्भावना रहेको ठाउँमा सौर्य ऊर्जामा दिइने अनुदानलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
- १३.१.४. लघु तथा साना जलविद्युत् परियोजनाहरुवाट उत्पादित विद्युत्लाई विशेषगरी पर्यटन, खनिज पदार्थको अन्वेषण, मार्वल कटाई, ढुङ्गा कटाई, सिमेन्ट उत्पादन, सिँचाइ, पम्पिङ तथा कृषि उत्पादनको प्रशोधन तथा उत्पादनमूलक उद्योगहरुलाई उपलब्ध गराई खनिज ऊर्जालाई प्रतिस्थापन गर्ने प्रयोजनका लागि उत्पादन उपकरण अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

रेख बलादुर थापा
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

- १३.१.५. निजी क्षेत्रको लगानीमा स्थानीयस्तरमा निर्माण गरी सञ्चालन गरिने ठूला व्यावसायिक नवीकरणीय ऊर्जाका परियोजनाको हकमा पालिकाले भौतिक पूर्वाधार (विद्युत, पानी, सञ्चार, सडक), उत्पादित ऊर्जा विक्री वितरणका साथै जग्गा प्राप्तिमा सहजीकरण गरी दिनेछ।
- १३.१.६. नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादनसँग सम्बन्धित विषयमा व्यावसायिक रूपमा उत्पादित नवीकरणीय ऊर्जाका परियोजनाहरूलाई सहुलियत दरमा सेवा शुल्क लगाउन सकिनेछ।
- १३.१.७. आयोजना सञ्चालन गर्दा आयोजनाको कुल लागत मध्ये उपभोक्ताको तर्फबाट समेत केहि प्रतिशत लगानीलाई प्रोत्साहन गरिने छ।
- १३.२. सङ्घीय वा प्रादेशिक स्रोत परिचालन :**
- १३.२.१. सङ्घीय सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट नवीकरणीय ऊर्जा प्रबर्धन वा विकासको लागि प्राप्त हुने अनुदान रकम सोही प्रयोजनको लागि खर्च गरिनेछ।
- १३.२.२. सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार, अन्य स्थानीय तह वा यस गाउँपालिका सम्मिलित बहुसरकारी स्रोत परिचालनको ढाँचामा कार्यान्वयन हुने आयोजनाको हकमा अनुदान रकम, कार्यान्वयनको प्रक्रिया र स्रोत परिचालनको विधि र संयन्त्रबनाई आयोजना निर्माण गरिनेछ।
- १३.२.३. आयोजना सञ्चालन गर्दा संयोजन गर्ने संयन्त्र, आर्थिक योगदानको ढाँचा (Funding Modality), निकायगत जिम्मेवारी, कार्यक्रम व्यवस्थापन, अनुगमन तथा रिपोर्टिङसहितका विषयबस्तु समेटीएको बहुपक्षीय सम्झौताको आधारमा गरिनेछ।
- १३.४.४. ग्रिड विस्तारीकरण वा ग्रिड सबलीकरण योजनाहरूमा पालिकाले आर्थिक र प्राविधिक सहयोग गर्नेछ साथै लगानी नीतिको अधिनमा रही लगानी गर्नेछ।
- १३.३. आन्तरिक स्रोत परिचालन :**
- १३.३.१. आयोजना सञ्चालनगर्दा गाउँपालिकाले यस नीति अन्तर्गतको अनुसूची १ बमोजिम चालु आवको लागि स्वीकृत भएको आर्थिक अनुदान रकम प्रदान गर्नेछ। साथै सो दरभन्दा बढी नहुनेगरी र स्रोतको दोहोरोपन नहुने गरी वाट्य स्रोत परिचालन गरिनेछ।
- १३.३.२. यस नीतिको खण्ड १.१ मा उल्लेख भए बमोजिमका सम्भाव्य वित्तीय स्रोतहरूलाई उपयुक्त विधि बनाएर परिचालन गरिनेछ।
- १३.३.३. सङ्घीय सरकार वा प्रादेशिक सरकारबाट नवीनतम् (Innovative) वित्तीय लगानी (Funding) वा अनुदान (Subsidy) को अवधारणामा सहभागी हुन आव्वान गरेमा यस पालिकाले आफ्तो स्रोतबाट निश्चित योगदान सहित सहभागी हुन सक्नेछ।
- १३.३.४. पालिकाआफै निर्माणकर्ता (Developer) हुने वा सार्वजनिक-निजी साझेदारी (पिपिए) को अवधारणामा सञ्चालन हुने नवीकरणीय ऊर्जा परियोजनाहरूमा कुल सरकारी अनुदान वा लगानी बढीमा ८०% सम्म हुन सक्नेछ र वाँकी लगानी निजी क्षेत्र वा नागरिकको सेयर मार्फत गरिनेछ।
- १३.४. गरिवीको परिचयपत्र वाहक वा आर्थिक, सामाजिक रूपमा पछाडि परेका परिवारहरू वा समुदायलाई ग्रामीण ऊर्जा प्रणालीको उपयोगको लागि सम्बन्धित वडाको सिफारिसमा थप सुविधा प्रदान गर्न सकिनेछ।
- १३.५. निर्माण कार्य सम्पन्न हुन नसकेका, पुनर्निर्माण वा मर्मतसम्भार गर्नु पर्ने पुराना लघु जलविद्युत परियोजनाहरू वा नवीकरणीय ऊर्जाका योजनाहरूको अध्ययन गरी आवस्यक र औचित्यपूर्ण ठहरिएमा थप अनुदान दिन सकिनेछ।
- १४. स्रोत, साधन परिचालन सम्बन्धी व्यवस्था :**

खेल बहादुर थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास तथा आयोजनानपरं परियोजना कार्यान्वयन गर्ने प्रयोजनको लागि आर्थिक स्रोत तथा जनशक्ति परिचालन गर्दा देहायबमोजिम गरिनेछः

१४.१ आर्थिक स्रोत :

- १४.१.१ देहायको स्रोतबाट प्राप्त रकम नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र आयोजना र परियोजनाको सञ्चालन, दिगो व्यवस्थापन तथा मर्मत सम्भार लगायतको सम्बन्धित कार्य गर्न स्थानीय सञ्चित कोष अन्तर्गत रहने गरी एक नवीकरणीय ऊर्जा विकास कोष स्थापना गरिनेछ ।
- १४.१.२ माथि बुँदा बमोजिमको नवीकरणीय ऊर्जा विकास कोषमा देहायका रकम जम्मा गरिनेछः
- (क) नवीकरणीय ऊर्जा विकासका परियोजनालाई सङ्घीय सरकार वा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान (शर्त समेत) रकम,
 - (ख) पालिकाको आन्तरिक आय मध्ये नवीकरणीय ऊर्जाको लागि छुट्याइएको रकम,
 - (ग) ऊर्जा क्षेत्रबाट उठेको कर तथा जरिवाना,
 - (घ) ऊर्जा क्षेत्रको रोयल्टी बापत प्राप्त रकम,
 - (ङ) नवीकरणीय ऊर्जा प्रयोजनको लागि लिइएको ऋण,
 - (च) उपभोक्ताहरुबाट संकलित सम्पुरक कोष ,
 - (छ) कार्बन व्यापार (ट्रेडिङ) बाट प्राप्त रकम,
 - (ज) विदेशी सरकार, अन्तर्राष्ट्रीय सङ्घ संस्थासँग सम्झौता गरी प्राप्त रकम । तर यस्तो रकमप्राप्त गर्नु अघि सङ्घीय सरकारको अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृती लिइनेछ ।
 - (झ) केन्द्रीय नवीकरणीय ऊर्जा कोष तथा प्रदेशको ऊर्जा सम्बन्धी कोषबाट प्राप्त रकम,
 - (ञ) अन्य कुनै स्रोतबाट ऊर्जा विकासको लागि प्राप्त रकम,
- १४.१.३ वित्तीय संस्थाहरुलाई नवीकरणीय ऊर्जाको विकास तथा विस्तार गर्न सहुलियतपूर्ण ऋण लगानी गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- १४.१.४ नवीकरणीय ऊर्जाको विकासमा वैक तथा वित्तीय संस्थाहरुको ऋण, समुदायमा रहेको पूँजी परिचालन गर्न वित्तीय उपकरणहरु (Financial Instruments) को उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १४.१.५ समानीकरण अनुदान र आन्तरिक स्रोतको उचित अंश नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनमा परिचालन गरिनेछ ।
- १४.१.६ स्थानीयपूँजीलाई अधिकतम रूपमा परिचालन गरी वैदेशिक रोजगारबाट आर्जित पूँजीलाई नवीकरणीय ऊर्जाका आयोजनाहरुमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।

१४.२ जनशक्ति :

- १४.२.१ पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित शाखा वा इकाइ मार्फत प्रशासनिक र प्राविधिक कार्यका साथै नीति निर्माण, कानून निर्माण, योजना तर्जुमा, योजना कार्यान्वयन, प्राविधिक मापदण्ड र स्पेसिफिकेसनको तयारी, नियमन कार्य, तथ्याङ्क संकलन, रिपोर्टिङ, अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्पूर्ण कार्य सञ्चालन गर्न स्थानीयतहको संगठन संरचना तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणका आधारमा आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
- १४.२.२ नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी प्राविधिक सीपयुक्त र विशेष कार्य सम्पादन गर्नका लागि आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयको विज्ञको सेवा करारमा लिन सकिने व्यवस्था गरिनेछ ।
- १४.२.३ प्राविधिक मूल्याङ्कन एवं पुनरावलोकन गर्नका लागि साना तथा मफौला योजनाको हकमा स्थानीय प्राविधिक कार्य समूह र समिति (Technical Team/Committee) परिचालन

गरिनेछ र ठूला आयोजनाको हक्कमा प्रदेश सरकार वा नेपालसरकाको सम्बन्धित प्राविधिक मूल्याङ्कन प्रणाली मार्फत गर्न समन्वय गरिनेछ ।

१४.२.४ नवीकरणीय ऊर्जाका उपभोक्ताहरु तथा पालिकाका सम्बन्धित कर्मचारीलाई प्रणाली सञ्चालन, मर्मतसम्भार एवं व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने तथा सीप अभिवृद्धिको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१५. समन्वय र सहकार्य :

१५.१ नीति, कानून, कार्यविधि, आर्थिक लगानी, प्राविधिक पक्ष, दिगो विकास लक्ष्य (Sustainable Development Goal) का साथै क्षमता विकासका कार्यहरु गर्दा सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकार, ऊर्जा क्षेत्रसँग सम्बन्धित निजी क्षेत्र तथा सरोकारवाला सङ्घ संस्थाहरुसँग समन्वय गरिनेछ, र आवश्यक सहयोग लिनेदिने गरिनेछ ।

१५.२ सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा अन्य स्थानीय सरकारहरुसँगको साझेदारीमा सम्भाव्य स्थानमा नवीकरणीय ऊर्जाका विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ र आयोजना तथा परियोजनाको कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोग गरिनेछ ।

१५.३ सङ्घीय सरकार वा प्रदेश सरकार वा दुवैको संयुक्त आर्थिक सहयोगमा निर्माण हुने नवीकरणीय ऊर्जाका आयोजनाहरुको प्राविधिक पुनरावलोकन एवं मूल्याङ्कन आपसी सहयोग र समन्वयमा गरिनेछ ।

१५.४ स्थानीयस्तरमा सञ्चालन हुने महिला विकास, सिंचाइ, खानेपानी, सहकारी, स्वास्थ्य, शिक्षा, बन, उद्योग, वातावरणीय संरक्षण, सडक, लघुकर्जा सम्बन्धी साक्षरता अभियान कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दा नवीकरणीय ऊर्जा विकासका अवयवहरु समावेश गरी कार्यान्वयने गर्न आवश्यक प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराइनेछ । यस सम्बन्धी सचेतना जगाइने छ ।

१६. कानुनी व्यवस्था

यस नीतिको कार्यान्वयनको लागि नेपालको संविधान, प्रचलित नेपाल कानून र प्रदेश कानूनको अधीनमा रही आवश्यकता अनुसार वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी पालिकाको ऐन, नियम, कार्यविधिहरु निर्माण गरिनेछ ।

१७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

१७.१ पालिकाको अनुगमन समितिको नेतृत्वमा समग्र नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१७.२ जलविद्युत, ऊर्जा र सडक बत्ती तथा सिंचाइ शाखा वा इकाइमार्फत योजनाहरुको नियमित स्वरूपनगमन, गुणस्तर नियन्त्रण, प्राविधिक परीक्षण, सम्पन्नताको प्रमाणीकरण, सिफारिस साथै प्रगति प्रतिवेदन तयार गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ । यस्ता अनुगमन कार्यमा ऊर्जा विकास उपसमितिको उपस्थिती रहने छ ।

१७.३ योजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्रका सम्बन्धित बडा अध्यक्ष मार्फत संलग्न उपभोक्ता समितिका कार्यहरुको स्थलगत अनुगमन, नियमन तथा आवधिक प्रगति समिक्षा गरिने छ ।

१७.४ नवीकरणीय ऊर्जासम्बन्धी दुरगामी र आवधिक योजनाहरुलाई परिणाममुखी बनाउन नतिजामूलक सूचकहरुको आधारमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, रिपोर्टिङ गर्ने, पृष्ठपोषण गर्ने र प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटीलाई स्थापित गरिनेछ ।

१७.५ गैरसरकारी सङ्घसंस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था लगायतका सामाजिक तथा सामुदायिक सङ्घसंस्थाले स्थानीयतहसँगको समन्वयमा कामगर्दा यस पालिकाले तोकेको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

- १७.६ पालिकाको अभिलेख केन्द्र अन्तर्गत भौगोलिक र व्यवस्थापकीय सूचना प्रणालीको विकास, प्रोफाइल तथारी एवं नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी तथ्याङ्क अद्यावधिक गरी यस क्षेत्रको समष्टिगत सूचना प्रणालीलाई सुदृढ र व्यवस्थित गरिनेछ ।
- १७.७ लैंगिक, आर्थिक, र सामाजिक रूपमा खण्डकृत तथ्याङ्क राख्ने, योजना तर्जुमा गर्नुपूर्व लैंगिक दृष्टिकोणबाट अवस्था विश्लेषण गरी कमजोर देखिएका वर्ग र क्षेत्रको पहुँचमा बढोत्तरी गर्न विशेष पहल गरिनेछ ।
- १७.८ अनुगमन समितिको बैठकद्वारा यस कार्यविधिले निर्दिष्ट गरेबमोजिमको नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी दण्ड, जरिवानाको परिमाण तोक्नेछ र यसको आधारमा अशुल उपरको प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।
- १७.९ सम्झौता बमोजिम विक्रीपश्चातको सेवा नदिने जडानकर्ता र आपूर्तिकर्ता कम्पनीलाई कालो सूचीमा राखिने साथै आयोजना सम्पन्न नगरी बीचैमा छाडने कम्पनीलाई कानून बमोजिम कारवाही गरिनेछ ।
- १७.१० स्थलगत अनुगमन र प्रमाणीकरण कार्य गर्दा अनुगमनको लागतकम गर्न सम्भव भएसम्म एकीकृत विधिबाट गरिनेछ ।
- १७.११ राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्तरमा नवीकरणीय ऊर्जासम्बन्धी ज्ञान, अनुभव र सिकाइको आदान-प्रदानका साथै उपलब्ध ज्ञानको व्यवस्थापन र प्रयोग गरिनेछ ।
- १७.१२ नवीकरणीय ऊर्जाको क्षेत्रमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने व्यक्ति, फर्म, समुदाय वा संस्थालाई उपयुक्त अवसरहरूमा पुरस्कृत गरिनेछ ।
- १८. प्रविधिगत कार्यनीति:**
- १८.१ लघु तथा साना जलविद्युत :
- १८.१.१ स्थानीय ऊर्जा विकास सम्बन्धी निर्देशिका २०७४ बमोजिम १,००० किवा सम्म क्षमताका आयोजनाहरूको विद्युत उत्पादन र प्रसारण र वितरण गर्ने प्रयोजनका लागि सर्वेक्षणको अनुमति तथा उत्पादन र प्रसारण र वितरण अनुमति पत्र दिइनेछ ।
- १८.१.२ ग्रामीण क्षेत्रमा १००० किलोवाट (kW) सम्म विद्युत उत्पादन गरी वितरण गर्ने संस्था, स्थानीय समूह तथा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.१.३ स्थानीय उपभोक्ता समूह तथा सहकारी संस्थाले सार्वजनिक स्वामित्वमा रहेका साना जलविद्युत आयोजना लिजमा लिई सञ्चालन, मर्मतसम्भार वा खरीद गर्न चाहेमा सहुलियतपूर्ण ऋण वा किस्तावन्दीमा लिनदिन सक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.१.४ स्थानीय स्तरमा रहेको सीप र श्रमलाई लघु जलविद्युत आयोजनाको निर्माणमा उपयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
- १८.१.५ लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाहरूले सेवा पुऱ्याई आएको ठाउँमा ग्रिड पुगेको अवस्थामा यी आयोजनासँग विद्युत खरीद सम्झौता गरी विद्युत खरीद विक्री हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.१.६ ग्रिडमा सहज पहुँच भएको, विद्युत विक्री गरी लागतको तुलनामा अत्यधिक लाभ लिन सकिने खालको र आर्थिक प्राविधिक र सामाजिक रूपले सम्भाव्य भएका साना तथा लघु जलविद्युत योजनामा गाउँपालिकाले आवश्यक स्रोत जुटाई व्यावसायिक रूपमा विद्युत उत्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछ ।
- १८.१.७ पानीको स्रोत दुई स्थानीय तहको सिमानामा पर्ने भएमा आपसी सहमति र प्रदेश सरकारको संयोजकत्वमा योजना निर्माण तथा सञ्चालनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

प्रदेशीय विद्युत बोर्ड
नेपाल सरकार
हाइमटाइग कौमुण्डे लेटर्स

१८.१.८ सामुदायिक वा सहकारी व्यवस्थापन मार्फत सञ्चालनमा रहेका लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजनाहरूलाई पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन गर्न र सञ्चालनमा नरहेका तर सानो सहयोग पुऱः सञ्चालनमा ल्याउन सकिने योजनाहरूको पुनरुत्थान गर्न आवश्यक अर्थिक प्रविधिक सहायोग गरिनेछ ।

१८.२ जैविकरयास (Biogas)

१८.२.१ सामुदायिक, व्यावसायिक एवं संस्थागत क्षेत्रमा जैविकरयासको अनुसन्धान, परीक्षण, विकास र विस्तारमा जोड दिइनेछ ।

१८.२.२ जनचेतना अभिवृद्धिका लागि जैविक र्याँस सम्बन्धी प्रदर्शनी एवं सूचना केन्द्रहरूको स्थापना गर्न प्रेरित गरिनेछ ।

१८.२.३ घरायसी इन्धनको प्रयोजनको रूपमा गोबर गुइँठा बाल्ने प्रवृत्तिलाई उचित विकल्पसहित निरुत्साहित गरिनेछ ।

१८.२.४ जैविकरयास उत्पादन गर्ने संयन्त्रमा मानव शौचालय जोडेर सञ्चालन गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन दिइनेछ ।

१८.२.५ जैविक फोहोरबाट ऊर्जा उत्पादन (Waste to Energy) र फोहोरको पुऱःप्रयोगको अवधारणालाई अवलम्बन गरिनेछ ।

१८.२.६ र्यास प्लान्टबाट उत्पादित स्लरी (Slurry) लाई कृषिमलको रूपमाप्रयोग गरी व्यवस्थित गर्ने ।

१८.३ दाउरा, गोल, ब्रिकेट, जैविक इन्धन, प्यालेट, वायोमास र्यासिफिकेशन गोल (कोइला) को उत्पादन, वितरण तथा उपयोगमा वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी यसको आपूर्ति प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ,

१८.३.२ वातावरणीय पक्षलाई दृष्टिगत गर्दै सुधारिएको चुल्हो बाट गोल (कोइला) उत्पादन गर्ने अभ्यासलाई प्रेरित गरिने छ

१८.३.३ दाउरा, धानको भूस, काठको धुलो, कुहिएका काठ एवं अन्य कृषिजन्य वस्तुहरूको उपलब्धताको आधारमा ब्रिकेट, वायोफ्युल, प्यालेट, वायोमास र्यासिफिकेशन आदि उत्पादन गर्न सकिने सम्भाव्य स्थानहरूको पहिचान गरी यसको व्यवसायीकरण, विकास तथा विस्तारमा जोड दिइनेछ ।

१८.३.४ ब्रिकेट र प्यालेट उत्पादनमा प्रयोग गर्न सकिने विभिन्न वस्तुहरूको पहिचान गर्न र यसको उत्पादन लागत कम गर्न अनुसन्धान कार्यलाई जोड दिइनेछ ।

१८.३.५ स्थानीय ज्ञान, सीप र साधनको प्रयोगलाई बढावा दिई ब्रिकेट, प्यालेट, वायोफ्युल, वायोमास र्यासिफिकेशन आदिको प्रयोगमा जन चेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछन् ।

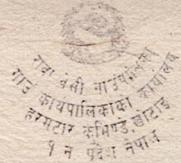
१८.३.६ परम्परागत रूपमा प्रयोग हुँदै आएको दाउराको प्रयोग न्यून गराउने खालका सुधारिएको चुलो, विद्युतीय चुलो तथा र्यासिफायर जस्ता प्रविधिको व्यापक प्रयोग, विकास र विस्तारमा जोड दिइनेछ ।

१८.४ सौर्य ऊर्जा

१८.४.१ जलविद्युतको ग्रिड नपुणेको वा अर्थिक रूपमा ग्रिड लैजान महँगो पर्न जाने स्थानमा वसोवास गर्ने घरधुरीहरूका लागि घरेलु सौर्य ऊर्जाका प्रविधिहरू जडान गरी विद्युतीकरण गरिनेछ ।

१८.४.२ सौर्य ऊर्जालाई सिँचाइ, स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, सडक बत्तीजस्ता क्षेत्रहरूमा सामुदायिक तथा संस्थागत रूपमा सञ्चालनमा ल्याउन प्रोत्साहन गरिनेछ ।

- संस्कृत ग्रन्थालय
- १८.४.३ सिंचाइ सुविधा नपुगे तथा वर्स्टीभन्दा तल पानीका श्रोत भई खानेपानीको अभाव भएका स्थानमा सौर्य ऊर्जा प्रविधिको प्रयोगबाट सिंचाइ तथा खानेपानी सुविधा पुर्याई कृषिउत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि हुनुको साथै कृषकको आय आर्जनमा सधाउ हुने र स्वच्छ खानेपानीको आपूर्ती हुँनेखालका योजनालाई विशेष प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
- १८.४.४ सौर्य ऊर्जालाई खाद्य वस्तु सुकाउने, पकाउने, पानी तताउने, पानी शुद्ध गर्ने, बत्ती बाल्ने, सञ्चार प्रणाली सञ्चालन गर्ने जस्ता कार्यसँग आवद्ध गरी यसको विकासलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- १८.४.५ सौर्य चुल्होको उपयोग वृद्धि गर्न आवश्यक जनचेतना जगाउने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छन् ।
- १८.४.६ सौर्य ऊर्जा उत्पादनमा प्रयोग गरिएका व्याट्रीको सङ्कलन गरी पुनःप्रयोगको व्यवस्था तथा उचित विसर्जनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.४.७ जलविद्युतको सम्भावना नरहेको ठाउँमा सौर्य ऊर्जा, वायु ऊर्जा र सौर्य (वायु हाइब्रिड प्रणालीको विकास र उपयोगलाई प्रोत्साहन दिइनेछ ।
- १८.४.८ ग्रामीण क्षेत्रमा सोलार थर्मल प्रविधिको विकासको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.४.९ उपयुक्त स्थानमा आवश्यकता अनुसार ग्रिडसहित व्यावसायिक स्तरका सौर्य ऊर्जाका प्रणाली निर्माण र सञ्चालन गर्ने ।
- १८.५ वायु ऊर्जा :**
- १८.५.१ वायु ऊर्जाको लागि सम्भाव्य स्थानहरुको पहिचान गरी सार्वजनिक-निजी क्षेत्रबीच साझेदारीको मोडलमा विकास तथा विस्तार गर्न पहल गरिनेछ ।
- १८.५.२ वायु ऊर्जाका संरचना हरु समुदायलाई हस्तान्तरण गरी दिगो रूपमा सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.६ माटोको सुधारिएको चुलो प्रविधि**
- १८.६.१ घरभित्रको धुवाँरहित तथा कम दाउरा खपत गर्ने सुधारिएको चुल्होका प्रकार र उपयोगिताको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- १८.६.२ भौगोलिक तथा सांस्कृतिक अवस्था सुहाउँदो घरायसी तथा संस्थागत सुधारिएको चुलोको अनुसन्धान, विकास तथा विस्तारमा जोड दिइनेछ ।
- १८.६.३ ग्रामीण क्षेत्रमा उपयुक्त सुधारिएको चुलोको प्रविधि भित्र्याई यसको प्रयोग र विस्तारमा जोड दिइनेछ ।
- १८.६.४ वातावरण संरक्षणसहित आय आर्जनमा टेवा पुर्याउन खालका गोल (चारकोल) उत्पादन गर्ने सुधारिएको चुल्होको निर्माण र प्रयोगलाई प्रेरित गरिनेछ ।
- १८.७ सुधारिएको पानी घट्ट प्रविधि**
- १८.७.१ ग्रामीण क्षेत्रमा परम्परागत पानी घट्टलाई सुधार गरी कुटानी तथा पिसानी सेवा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.७.२ सुधारिएको पानी घट्टहरुमा प्रयोग हुने यन्त्र उपकरणहरु स्थानीय स्तरमा उत्पादन गर्ने निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- १८.७.३ सुधारिएको पानी घट्टबाट विद्युत उत्पादन गर्ने प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- १८.८ ग्रामीण विद्युतीकरण**
- १८.८.१ राष्ट्रिय ग्रिड प्रणालीको विद्युत सहकारी संस्था, उपभोक्ता समूह तथा स्थानीय सरकारले लिजमा लिई चलाउन सकिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- १८.८.२ निजी क्षेत्र वा समुदायले विकास गरेका लेघु जलविद्युत योजनाहरूबाट उत्पादित विद्युत लिजमा दिन सक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१८.८ सामुदायिक, सहकारी संस्था तथा निजी विद्युत् आयोजनाहरूबाट उत्पादित विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा (Wheeling) गर्न पाउने व्यवस्था मिलाउन पहल गरिनेछ ।

१८.९ उपभोक्ताहरूको सहभागितामा हुने ग्रामीण विद्युतीकरण उनीहरूकै अग्रसरतामा कार्यान्वयन गरिने र उपभोक्ताको हीत सुनिश्चित हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१८.१० प्रयोग नभइरहेको विद्युत्को अधिकतम उपयोग गर्ने सम्बन्धमा निर्धारित द्वैध मूल्य प्रणाली अनुसार कम मूल्यको विद्युत्को प्रयोग ग्रामीण क्षेत्रमा सञ्चालन हुने विशेष गरेर कृषि, सिँचाइ, खानेपानी, लघु तथा घरेलु उद्योग, रोपवे जस्ता क्षेत्रहरूमा बढाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१९. पुनरावलोकन :

१९.१ पालिकाले आवश्यकता अनुसार जहिले सुकै र कम्तिमा दुई वर्षको अन्तराल भन्दा बढी नहुने गरी यो नीतिमा पुनरावलोकन गर्न सक्नेछ ।

१९.२ यस नीति तथा यस नीतिमा समय समयमा हुने संशोधन बारेको जानकारी प्रदेश सरकार र नेपाल सरकारको सम्बन्धित मन्त्रालय तथा वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रमा पठाइ आवश्यक सहकार्यका क्षेत्रहरु विस्तार गरिनेछ ।

२०. खोरेजी र बचाऊ :

२०.१ नेपाल सरकारबाट यस अधि कार्यान्वयनमा रहेका ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३ (२००६), नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान नीति, २०७३ (२०१६), नवीकरणीय ऊर्जाको अनुदान वितरण प्रणाली, २०७०, नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७३, जैविक ऊर्जा रणनीति, २०७३, संस्थागत ऊर्जा प्रणालीको वितरण प्रणाली र अनुदान, २०७० लघु जलविद्युत् कार्यक्रमलाई प्रदान गरिने अतिरिक्त आर्थिक सहायताका लागि अनुदान वितरण प्रणाली, २०७०, शहरी सौर्य ऊर्जा प्रणालीमा अनुदान र ऋण वितरण निर्देशिका, २०७२ र सौर्य सडक उज्यालो कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, (२०१५) अनुसार भए गरेका यस पालिका क्षेत्रभित्रका कार्य जिम्मेवारी यसै नीति अनुसार भएको मानिनेछ ।

२०.२ यस पालिकाभित्र सञ्चालन हुने नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यहरु यस नीतिको प्रतिकुल भएको हदसम्म स्वतःखारेज भएको मानिनेछ ।

रेख बहादुर पाण्डे
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

(रावा वेसी गाउँपालिकाको नवीकरणीय ऊर्जा नीति, २०७८ को नीतिः संग सम्बन्धित)

अनुसूची १

प्रविधिगत आर्थिक अनुदान तालिका

१. लघु तथा साना जलविद्युत् (सामुदायिक, सहकारी, निजी, सार्वजनिक निजी साझेदारी)

क्रसं	प्रणाली	(क) आयोजनामा आधारित अनुदान (रकम रु.)			(ख) ऊर्जा खपतमा आधारित अनुदान (प्रतिशत)
		वितरण प्रणाली (प्रति घरधुरी)	उत्पादन (उपकरण प्रतिकिलोवाट)	उत्पादन (सिभिल संरचना प्रतिकिवा)	
१.	१०-१००० किवा सम्मका प्रणाली	रु. ३२,०००	रु. ९५,०००	रु. ३०,०००	५० प्रतिशत%
२.	१० किलोवाट क्षमता सम्मका प्रणाली	रु. ११,५००	-	-	-
२.१	५-१० किलोवाट क्षमता सम्मका प्रणाली	-	रु. ९५,०००	-	-
२.२	५ किवा भन्दा कम क्षमताका प्रणाली	-	रु. ७०,०००	-	-

नोट: अनुदान वितरण गर्दा पालिकाले आयोजनागत रूपमा ('क'वर्मोजिम) वा खपतमा आधारित ('ख'वर्मोजिम) भएर वितरण गर्नेछ।

 रेख बहादुर थापा
 प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

श्री लक्ष्मी नारायण अधिकारी
प्रधानमंत्री कार्यालय
१९६४ दर्भुङ्ग ज्ञाता
प्रधानमंत्री कार्यालय

२. सुधारिएको पानि घट्ट :

क्र. सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु.		
		वितरण प्रणाली (प्रति घरधुरी)	उत्पादन(उपकरण (एकमुष्ठ प्रति किलोवाट)	
१	सुधारिएको पानि घट्ट (५ किवा सम्म विद्युत् उत्पादन गर्ने) :			
१.१	पिसानी	रु. ११,५००	-	-
१.२	कुटानी तथा पिसानी	-	रु. ५०,०००	-
२	सुधारिएको पानि घट्ट (विद्युत् उत्पादन न गर्ने)			
२.१	पिसानी	-	-	रु. १८,०००
२.२	कुटानी तथा पिसानी	-	-	रु. ३८,०००

३. सौर्य ऊर्जा :

क्र. सं	प्रणाली	(क) आयोजनामा आधारित अनुदान (रकम रु.)			(ख) ऊर्जा खपतमा आधारित अनुदान प्रतिशत)
		वितरण प्रणाली (प्रति घरधुरी)	उत्पादन-उपकरण (प्रति किलोवाट)	उत्पादन-सिभिल संरचना (प्रतिकिवा)	
१	सौर्य घरेलु विद्युत् प्रणाली :				
१.१	१०-२० वाट पिक क्षमता	रु. ५,०००	-	-	-
१.२	५० वाट पिक भन्दा बढी	रु. १०,०००	-	-	-
२	सौर्य मिनी ग्रिड :	रु. ३२,०००	रु. १७५,०००	-	६०%

नोट : वितरण प्रणालीका लागि अनुदान प्रतिकिलोवाट अदिकतम १० घरधुरीलाई उपलब्ध भरिनेछ।
अनुदान वितरण गर्दा पालिकाले आयोजनागत रूपमा ('क'बमोजिम) वा खपतमा आधारित ('ख'बमोजिम) भएर वितरण गर्नेछ।

४. अन्य सौर्य ऊर्जा :

क्र. सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु
१	ग्रामीण क्षेत्रका पाठशालामा कम्पुटर एवं विद्युतीय उपकरण सञ्चालन तथा अल्पतालमा व्यक्तिन रेफ्रिजिरेटर र विद्युतीय उपकरण सञ्चालन	रु. ५०,००० वा कुल योजना लागतको ६५% सम्म
२.	समुदाय वा निजी क्षेत्रले व्यवस्थापन गर्ने खानेपानी तथा सौर्य पम्पिङ प्रणाली	रु. १,५००,००० वा कुल योजना लागतको ६० % सम्म

क्र.सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु
३.	समुदाय वा निजी क्षेत्रले व्यवस्थापन गर्ने कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइ सञ्चालन गर्न सौर्य पम्पिङ प्रणाली	रु. २,०००,००० वा कुल योजना लागतको ६०% सम्म
४.	सौर्य सडक वर्ती	रु. ४,०००,००० वाकुल योजना लागतको ६० % सम्म
५.	धार्मिक तथा अध्यात्मिक स्थलहरु २० वाटसम्म	रु. ९,००० वाकुल योजना लागतको ८० % सम्म
	५० वाट भन्दामाथि	२०,००० वाकुल योजना लागतको ७० % सम्म
६.	सार्वजनिक शिक्षण संस्था, सार्वजनिक स्वास्थ केन्द्र र सामुदायिक अस्पतालमा सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडान	रु. ५००,००० वा कुल योजना लागतको ६०% सम्म
७.	घरायसी कुकर	रु. १५,००० वा कुल योजना लागतको ६०% मध्ये जुन कम हुन्छ।
८.	संस्थागत कुकर (अस्पताल, सैनिकएवं प्रहरी व्यारेक, विद्यालय, वृद्धाश्रम र आश्रम आदि)	रु. १,०००,००० वा कुल योजना लागतको ७५ % मध्ये जुन कम हुन्छ
९.	झायर : ३-२० वर्ग फिट	रु. २२,५०० वा कुल योजना लागतको ६० % मध्ये जुन कम हुन्छ
	२१-८५ वर्ग फिट	रु. १५०,००० वाकुल योजना लागतको ७५ % मध्ये जुन कम हुन्छ
	८५ वर्ग फिटभन्दा ठूलो	रु. २२५,००० वा कुल योजना लागतको ७५ % मध्ये जुन कम हुन्छ
१०.	व्यावसायिक प्रयोजनका लागि १५०० वाट पिक क्षमताभन्दा बढी र घरायसी प्रयोजनका लागि ५०० वाट पिक क्षमताभन्दा बढी सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडानका लागि पाँचवर्षे मासिक किस्तामा वैक क्रृष्ण लिंदा व्यावसायिक प्रयोजनका लागि व्याजको ५०% रकम र घरायसी प्रयोजनका लागि व्याजको ७५% रकम अनुदान स्वरूप वैकमार्फत उपलब्ध गराइनेछ।	
११	प्रयोग भइरहेका इन्भर्टर, व्याट्री प्रणालीहरूलाई सौर्य ऊर्जावाट चार्ज गर्न वा नयाँ सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडान गर्न २०० वाट पिक वा सोभन्दा बढी क्षमताका सौर्य ऊर्जामा प्रति प्रणाली प्रति परिवार रु. २०,००० उपलब्ध गराइनेछ।	

५. बायोरयास :

क्र.सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु.	प्रति किवा विवृत् उत्पादनको लागि थप अनुदान
१	घरायसी बायोरयास प्लान्ट (प्रति प्लान्ट प्रति घरधुरी) :		
	२ घनमिटर	रु. २०,०००	-

क्र.सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु.	प्रति किवा विद्युत् उत्पादनको लागि थप अनुदान
	४ घनमिटर	रु. २५,०००	-
	६ घनमिटरभन्दा बढी	रु. ३०,०००	-
	४ घनमिटर भन्दा साना र भान्सावाट निस्कने फोहर र अन्य घरायसी जैविक वस्तुको अधिकतम प्रयोग गरी वातावरण सुधार गर्ने खालका निर्धारित डिजाइन	रु. १०,००० वा कुल लागतको ५०% सम्म	-
२	फोहरवाट ऊर्जामा आधारित वायोग्यास		
२.१	व्यावसायिक वायोग्यास प्लान्ट	रु. २४,०००	रु. ६५,०००
	सानो (१२.५ - ३५ घ मि)	रु. ३०,०००	रु. ६५,०००
	मध्यम (३५-१०० घ मि)	रु. ३६,०००	रु. ६५,०००
	ठूलो (१०० घ मि)भन्दामाथि	रु. ६८,०००	रु. १८५,०००
२.१	सार्वजनिक निकायमा निर्माण गरिने वायोग्यास प्लान्ट	रु. ५४,०००	रु. १५०,०००
२.२	सामुदायिक वायोग्यास प्लान्ट	२४०,००० वा कुल योजना लागतको ४० % सम्म	रु. ४००,००० वा कुल विद्युतीकरण लागतको ४० %सम्म
२.३	गाउँपालिकावाट निस्कने फोहोरवाट वायोग्यास प्रणाली निर्माण गर्दा		

६. जैविकऊर्जा :

क्र.सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु.
१	फलामे सुधारिएको चुल्हो : एक वा दुईमुखे	रु. ३,००० प्रति घरधुरी
	तीनमुखे प्रति चुल्हो (प्रति घर धुरी)	रु. ४,००० वालागतको ५०% सम्म
२	संस्थागत सुधारिएको चुल्हो (सार्वजनिक शिक्षण संस्था, सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्था, प्रहरी वा सैनिकव्यारेक, धार्मिक स्थल, आश्रम)	रु. २०,००० वा लागतको ५०% सम्म
३	एकमुखे वा दुईमुखे पूर्ण रूपमा वा आंशिक रूपमा फलामे रकेट चुल्हो	रु. ३,००० प्रति घरधुरी वा लागतको ५०% सम्म
४	एकमुखे वा दुईमुखे पूर्ण रूपमा वा आंशिक रूपमा फलामे र्यासिफायर प्रणालीको घरेलु चुल्हो	रु. ४,००० प्रति घरधुरी वा लागतको ५०% सम्म
५	र्यासिफायर प्रविधिवाट तापीय ऊर्जा प्रयोग गरी लघु, साना, मझौला उच्चमहसुमा कृषिजन्य वस्तु प्रशोधनको लागि	रु. १५०,००० वा लागतको ५०% सम्म
६	जैविक ऊर्जा स्रोतवाट विद्युतीकरण गर्ने विद्युतीय	वितरण प्रणाली (प्रति घर धुरी) : रु.

✓ रेख बहादुर यापा
र्यासिफायर प्रविधिकृत

क्र.सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु.
	आयोजनाहरु (५ माथि १०० किलोवाट क्षमता)	३२,००० उत्पादन प्रणालीका लागि (प्रति कि वा) : रु. १२५,००० ऊर्जा खपतमा आधारित अनुदान : ५०%

७. वायु र सौर्य-वायु मिश्रित ऊर्जा :

क्र.सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु.
१	वायु ऊर्जा :	
	वितरण प्रणाली (प्रति घर धुरी)	रु. ३२,०००
	उत्पादन प्रणालीका (प्रति कि वा) :	रु. १७५,०००
२	सौर्य-वायु ऊर्जा :	
	वितरण प्रणाली (प्रति घर धुरी)	रु. ३२,०००
	उत्पादन प्रणाली (प्रति कि वा) :	रु. १७५,०००

८. उत्पादन मूलक ऊर्जा प्रयोग :

क्र.सं	प्रणाली	अनुदान रकम रु.
१	नवीकरणीय ऊर्जामा आधारित लघु उद्योग एवं व्यवसायको हकमा ऊर्जा परिवर्तन र प्रशोधन उपकरण, व्यवसायको हार्डवयर तथा आधारभूत संरचनाको अंशमा	रु. १००,००० वा लागतको ४०% सम्म
२	नवीकरणीय ऊर्जामा आधारित साना तथा मझौला उद्योग एवं व्यवसायको हकमा ऊर्जा परिवर्तन र प्रशोधन उपकरण, व्यवसायको हार्डवयर तथा आधारभूत संरचनाको अंशमा	रु. ३००,००० वा लागतको ३०% सम्म
३	स्थापित सामुदायिक विद्युतीकरणका आयोजनालाई व्यवसायको रूपमा सञ्चालन गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक पर्ने उपकरण, हार्डवेयर तथा आधारभूत संरचनाको अंशमा	रु. ३००,००० वा लागतको ५०% सम्म
४	लघु जलविद्युतले ओगटेको स्थानमा पम्पिङ्वाट सिँचाइ गर्ने आवश्यक पर्ने उपकरण तथा हार्डवयरमा	रु. १०,००,००० वा लागतको ६०% सम्म

आज्ञाले,

रेख बहादुर थापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रमाणीकरण मिति २०७८/०९/०९